HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אלא אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללינן משום [א]דמצוה לקדש על הראייה איכא דאמרי א״ר נחמן אף אנן נמי תנינא על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי אי אמרת בשלמא לעולם חסר משום הכי מחללינן דמצוה לקדש על הראייה אלא אי אמרת זמנין מלא זמנין חסר אמאי מחללינן נעבריה האידנא ונקדשיה למחר אי דאקלע יום שלשים בשבת ה״נ הכא במאי עסקינן דאקלע יום שלשים ואחד בשבת דמצוה לקדש על הראייה מתיב רב כהנא [א]כשהמקדש קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת הקרבן מדכולהו לאו משום דמצוה לקדש על הראייה ניסן ותשרי נמי לאו משום דמצוה לקדש על הראייה אי אמרת בשלמא זמנין מלא וזמנין חסר משום הכי מחללינן אלא אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללינן תיובתא כי אתא עולא אמר עברוה לאלול אמר עולא ידעי חברין בבלאי מאי טיבותא עבדינן בהדייהו מאי טיבותא עולא אמר משום ירקיא רבי אחא בר חנינא אמר משום מתיא מאי בינייהו איכא בינייהו יוה״כ שחל להיות אחר השבת מאן דאמר משום מתיא מעברינן ומאן דאמר משום ירקיא לאימת קא בעי להו לאורתא לאורתא טרח ומייתי ולמ״ד משום ירקיא לעבריה משום מתיא אלא איכא בינייהו יו״ט הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה מ״ד משום ירקיא מעברינן ומאן דאמר משום מתיא אפשר בעממי ולמ״ד משום מתיא לעבריה משום ירקיא אפשר בחמימי אי הכי מאי שנא לדידן אפילו לדידהו נמי לדידן חביל לן עלמא לדידהו לא חביל להו עלמא איני והתני רבה בר שמואל [ב]יכול כשם שמעברין את השנה לצורך כך מעברין את החדש לצורך ת״ל [1]החדש הזה לכם ראש חדשים כזה ראה וקדש אמר [ג]רבא לא קשיא כאן לעברו כאן לקדשו והכי קאמר יכול כשם שמעברין את השנה ואת החדש לצורך כך מקדשין את החדש לצורך תלמוד לומר החדש הזה לכם כזה ראה וקדש וכי הא דאמר רבי יהושע בן לוי [ג]מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו ואין מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו איני והא שלח ליה רבי יהודה נשיאה לרבי אמי הוו יודעין שכל ימיו של רבי יוחנן היה מלמדנו מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו אע״פ שלא ראוהו יאמרו ראינו אמר אביי לא קשיא הא בניסן ותשרי הא בשאר ירחי רבא אמר הא דתני רבה בר שמואל אחרים היא דתניא [ג]אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה אלא ד׳ ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת חמשה רב דימי מנהרדעא מתני איפכא מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו ואין מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו מ״ט

האי

אלא אי אמרת לעולם חסר. ואי נמי לא אתו עדים מקדשין ליה האידנא למה להן לחלל: **על הראיה.** על פי עדים דכתיב (שמות יב) החדש הזה לכם ראש חדשים כזה ראה וקדש: **איכא דאמרי כו׳.** קא סלקא דעתיה חילול (א) משום מצוה לקדש על הראייה הוא: **משום הכי מחללינן.** שאם לא יחללו נמצא שיתקדש החדש בלא עדים: **אלא אי אמרת זמנין מלא וזמנין חסר.** מכדי בב״ד תליא כדאמרינן לקמן (דף כה.) אתם [ד] אפילו מזידים: **אמאי מחללינן.** ליתקנו ב״ד שימתינו עד יום שלשים ואחד שלא לחלל עליו את השבת וילכו ויעידו למחר ויקדשו על פיהם: **נעבריה האידנא.** (ב) מיום ל׳ זה יעברו את אדר: **אי דאקלע יום שלשים בשבת.** וראו בו את הלבנה: **ה״נ.** דמעברינן ולא מחללינן: **הכא.** דקתני מחללין כגון דאקלע יום שלשים ואחד בשבת ולא נראה החדש אתמול אלא היום דאי נמי לא אזלי מקדשי ליה בית דין האידנא דאין לך חדש יותר על שלשים ומקדשי ליה שלא על פי עדים הלכך מחללין לקדש על הראייה: **מפני תקנת קרבן.** מוספי ר״ח שיקרבו בזמנן: **ניסן ותשרי נמי לאו משום דמצוה לקדש על הראייה.** הוי חילול שבת דידהו אלא שיהו המועדות בזמנן לפי תולדות הלבנה: **אלא אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללינן.** בלאו דידהו נמי האידנא מקדשינן ליה: **ידעי חברין בבלאי.** כלומר נותנין לב להכיר טובה שעושין עמהם בני ארץ ישראל שעיברו את אלול: **משום ירקיא.** להפריד שבת ויום טוב זה מזה כדי שלא יכמושו ירקות הנאכלות כשהן חיין בשבת שאחר יו״ט או ביו״ט שאחר שבת: **משום מתיא.** להפריד שבת ויום הכפורים זה מזה שלא יסריח מת שימות באחד מהן שיהא ראשון ולא יקבר לא היום ולא למחר: **מאי בינייהו.** תרווייהו איתנהו: **יום הכפורים שחל להיות אחר שבת.** אם לא יעברוהו: **מ״ד משום מתיא מעברין.** ודחינן ליום הכפורים ליום שני בשבת: **אימת בעי לה.** לירקות: **לאורתא.** למוצאי יום הכפורים: **לאורתא טרח ומייתי.** ואין צריך ללקט ע״ש הלכך לא מעברינן: **אפשר בעממי.** דאמר מר (ביצה דף ו.) את בי״ט ראשון יתעסקו בו עממין: **בחמימי.** שורם בחמין וחוזרות לקדמותן: **לדידן חביל לן עלמא.** אנו בני בבל חם לנו העולם ויש לנו הבל לפי שבבל עמוקה היא ואינה ארץ הרים וגבעות כא״י ואין שולט בה אויר ואין בני ארץ ישראל צריכין לעבר משום מתיא ומשום ירקיא אלא בשבילנו: **איני.** וכי מעברינן חודש לצורך: **כשם שמעברין את השנה לצורך.** מפני האביב והתקופה ופירות האילן כדאיתא בפרק קמא דסנהדרין (דף יא:): **כזה ראה וקדש.** כיון שתראה קדש בו ביום: **לעברו.** לעשות את החסר מלא לצורך מותר: **לקדשו.** ביום שלשים והלבנה לא נראית ואם ימתינו עד יום מחר יהא שבת ויוה״כ סמוכין אין מקדשין לצורך: **וה״ק יכול כשם שמעברין לצורך כך מקדשין לצורך ת״ל כזה ראה וקדש.** ראה תחלה ואח״כ קדש אבל כשאתה מעברו ראה וקדש הוא: **מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו.** ביום שלשים שיחרישו בשביל לעברו: **ואין מאיימין.** ביום שלשים על העדים שלא ראוהו ואנו צריכין לקדשו היום כדי להפריד שבת מיום הכפורים שיאמרו ראינו ויעידו שקר: **היה מלמדנו מאיימין כו׳.** אם אנו צריכין לעשותו חסר: **בניסן ותשרי.** שהמועדות תלויין בהן מקדשין לצורך: **בשאר ירחי.** לא ואם תאמר מה צורך לנו בשאר חדשים לחסר ולעבר כגון אותה ששנינו במסכת ערכין (דף ח:) אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברין בשנה ולא נראה לעבר יותר על שמונה והתם מפרשינן הטעם ואם עיברו שמונה וזה לא נראית ביום שלשים נמצא שאנו צריכין לאיים עליהן לומר ראינו בשביל לקדש: **הא דתני רבה.** שאין מעברין ולא מקדשין לצורך: **אחרים היא.** דאמרי לעולם כל החדשים אחד מלא ואחד חסר כסדר מולד הלבנה שמתחדשת לעולם בסוף כ״ט ימים ומחצה שהן חמשים ותשעה לשני חדשים: **ארבעה ימים.** אם נקבע עכשיו באחד בשבת יהא לשנה הבאה בחמישי בשבת שזה חשבון שנים עשר חדש אחד מלא ואחד חסר עולה לשנ״ד ימים והשלש מאות וחמשים כולם שבועים נמצא נדחה להלן ארבעה ימים: **ואם היתה שנה מעוברת ה׳.** שמוסיפין עליה חדש חסר שדוחה להן מן שבועים שלימים יום אחד:

האי

מאי טיבותא (עבדינן). שמעברים אלול דמוטב שלא יעברו כדי שלא יהא תרי יומין מספק:

בין מלפניה בין מלאחריה. רבינו תם לא גרס מלפניה דאם חל ראש השנה וסוכות מלפניה תיפוק ליה משום מתיא דמקלע יום הכפורים באחד בשבת:

שלח ליה ר׳ יהודה נשיאה לרבי אמי. אין זה רבי יהודה נשיאה שהתיר השמן בפרק אין מעמידין (ע״ז דף לו. ושם) שהיה בימי רב ושמואל דההוא בנו של ר״ג בן רבי יהודה הנשיא והאי דהכא תלמידו של ר׳ יוחנן דהוה כייף לרב ושמואל[ה]:

הא בניסן ובתשרי. פי׳ בקונטרס שהמועדות תלויין בהן מקדשין לצורך בשאר ירחי לא וי״מ איפכא:

ואם היתה שנה מעוברת חמשה. בערכין (דף ט:) פריך והא איכא יומא [ו]דתלתין שנין משום דכל שנה עודפת ארבעה ימים שמונה שעות תתע״ו חלקים ואותן חלקים מצטרפין ליום שלם לסוף שלשים שנה ומשני משום דליתיה בכל שנה לא קחשיב:

צריך

מסורת הש״ס

א) לקמן כא:, ב) [הלא״מ פ״ג דין ט״ו לקה״ח העתיק אמר רב כו׳], ג) [תוס׳ ערכין פ״א ה״ד] לעיל ו: שבת פז: סוכה נד: ערכין ט:, ד) [ויקרא כג], ה) [עיין של״ה דף תטז ד״ה קהלא], ו) נ״ל דשעי ויומא דתלתין,

תורה אור השלם

1. הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: שמות יב ב

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה איכא דאמרי כו׳ קס״ד חילול **שבת** משום מצוה: (ב) ד״ה נעבריה האידנא **ביום** שלשים זה:

מוסף רש״י

מפני תקנת הקרבן. של ר״ח שיקריב בזמנו (לקמן כא:). **אלא ד׳ ימים בלבד.** ראה רש״י ומוסף רש״י לעיל ו ב.

רבינו חננאל

מדתנן וכשהמקדש קיים יוצאין אף על כולן מפני תקנת קרבן, מדכל החדשים כולן לאו משום דמצוה לקדש על הראיה, ניסן ותשרי נמי לאו משום דמצוה לקדש על הראיה, אלא משום תקנת המועדות. אי אמרת בשלמא זימנין מלא וזימנין חסר, משום הכי מחללינן, אלא אי אמרת לעולם חסר [אמאי מחללינן] תיובתא. **וגם** לעדות רבי יהושע בן לוי דאמר לעולם שיני אדרים חסירין, הא מתניתין תיובתא עליה, ולא עמדה אלא עדות ר׳ סימאי משום חגי זכריה ומלאכי. **כי אתא עולא אמר עברוה לאלול.** כלומר אצטריך כפי [נ״א: לפי] המסורת שהיתה ביד בית דין (לא היו מגלין אלא אותו למזומנין לעיין בדבר זה מפני שבית) ועיברוה לאלול, [ו]מפני (שקראו) [מה נקרא] סוד העבור, מפני שבית דין לא היו מגלין אותו אלא למזומנין לעיין בדבר זה. והיה אותה שנה יום שלשים לאלול יום הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה. וכיון שראה (שלא) [עולא] כי עיברו בית דין לאלול, נדמה לו שבית דין מעברין על צורך השעה, שלא יבא ראש שנה בערב שבת ולא (באסור) [באחד] בשבת, שלא לחבר שתי קדושות כאחד, מפני כבוד מתים, או כגון שמחת יום טוב בתענוג ירקות וכיוצא בהן. וחלילה לעבר אלא על המסורת שמסורה בידם ממשה רבינו, אבל מי שלא נתגלו [לו] העיקרים (מדומים) [מדמה] כי על כל צורך מעברין, ועל זה אמר עולא אין שם צורך לדבר אלא משום ירקיא, ורבי אחא אמר משום מיתיא. פיר׳ מאן דאמר משום מיתיא, דהיכא דאיקלע כ״ט באלול (ערב שבת) [בשבת], חל ראש שנה להיות באחד בשבת, ואם חל כ״ט באלול יום חמישי, מיקלע ראש שנה בערב שבת, ולא יתכן שתי קדושות כאחת. (עולא) [ר׳ אחא] אמר מעברין לאלול, חשב בדעתו משום מיתיא דלא איסרחון. כלומר, אם ישאר המת שני ימים יסריחו[א] וכן יום הכיפורים שחל להיות באחד בשבת או בערב שבת כיוצא בו. אבל (אם) משום ירקיא לא מעברינן, איפשר בחמימי. פי׳ אע״ג דחיימין ירקיא, איפשר למיכל מיניהון. ויש אומרים למישלקינהו ולבשולינהו ולמישבקינהו בחמימי, דאכיל להן במוצאי

עין משפט נר מצוה

קו א מיי׳ פ״א מהל׳ קידוש החדש הל׳ א:

קז ב ג מיי׳ פ״ג (ופ״ה) מהל׳ קידוש החדש הלכה טו טז יז יח:

רבינו חננאל (המשך)

יום הכפורים. ומאן דאמר משום ירקיא, אמר, מיתיא איפשר לקברם עממי, והן גוים. ודברים הללו שאמרו עולא ור׳ אחא, ראו לומר שעשו אותם בית דין סעד למסורת שבידם שבהן מעברין (כעניין) [כמו שאמרו] שעיקר עיבור השנה באביב, ותנינן אין מעברין השנה לא מפני גדיין ולא מפני טלאין ולא מפני גוזלות שלא פיריחו, אבל עושין אותן סעד לשנה. והמסמך של עיבור [הוא] האביב כדגרסינן דזמן אביבא לא מטא. **ואקשינן** עליהן אם נראה החודש בזמנו, והוא ליל ל׳, מעברין ליה לאלול משום צורך שנתראה לבית דין לעבר, והתני רבה בר שמואל יכול כשם שמעברין את השנה לצורך, מפני האביב, כך מעברין את החודש לצורך, ת״ל החדש הזה לכם, כזה ראה וקדש. **ופריק** רבה אין מקדשין לצורך, אבל מעברין החדש לצורך, ותריץ להא דרבה בר שמואל הכי, יכול כשם שמעברין את השנה, על האביב, ואת החדש, לצורך השעה, כך מחסרין ומקדשין את החדש לצורך, ת״ל החודש הזה לכם, כזה ראה וקדש. וכי הא דאמר ר׳ יהושע בן לוי מאיימין עלייהו כדי לחזור בהן ולא יתקיימו דבריהן ויעברוהו, אי אצטריך לבית דין, ואין מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו, והוא ליל ל׳, כלומר אין מאיימין אותן ואומרין להן הזהרו והעידו כי ההוא שנראה לכם כעין כיכיתא, הלבנה היתה, ומקדשין אותו ביום שלשים אם הוצרכו בית דין לחסורי, אלא לא טרחינן עלייהו כדי לקדשו בעת שלא נראה בזמנו, כלומר מעברין ולא מחסרין. **ואקשינן** לרבה איני והא שלח ליה ר׳ יהודה נשיאה לר׳ אמי, הוו יודעין שכל שנותיו של ר׳ יוחנן היה מלמדינו, מאיימין על העדים של חדש שלא נראה בזמנן לקדשו, שאע״פ שלא ראו בעליל אלא כעין כיכיתא, יעידו כי ראינו. **ופריק** אביי ואמר הכי, הא דר׳ יהושע בן לוי קיימא בכל החדשים זולתי ניסן ותשרי, ור׳ יוחנן קיימא בניסן ותשרי זולתי שאר ירחי. ונתברר לנו דברי אביי כי כך הם כאשר פירשנו, מתלמוד ארץ ישראל דשקלי וטרי בהאי מילתא בתחלת פרק ראוהו בית דין וכל ישראל ואסקוה הכי, ולא פליגי, מה דמר ר׳ זעירא בשם ר׳ יהושע בן לוי אין מעמעמין על שלא נראה לקדשו, בשאר ירחי, ומה דמר רבא מעמעמין על שלא נראה לקדשו, [ו]אין מעמעמין על שנראה לעברו, על ניסן ועל תשרי. **רבא** אמר הא דתני רבה בר שמואל אחרין היא, דלית ליה עבור בחדשין כלל, דתני אין בין ראש שנה לראש שנה ואין בין עצרת לעצרת אלא ד׳ ימים בלבד, ואם היתה שנה מעוברת חמשה. פיר׳ אין בשנה לעולם אלא אחד מלא ואחד חסר, והן שנ״ד ימים, יוצאין הז׳ ישארו ד׳ ימים. ואם היא מעוברת, חדש העבור כ״ט ימים הוא, כ״ח ימים יוצאין הז׳ נשאר יום, הרי ה׳ ימים. **רב** דימי מתני איפכא, מאיימין על העדים של חדש שלא נראה בזמנו לקדשו, דאמרינן ההיא כיכיתא שראיתם, לבנה הייתה, דלא מיתחזי כשיקרא, ואין מאיימין על העדים של חדש שנראה בזמנו לעברו,

---

[א] מדברי רבינו ז״ל אלו נראה דגי׳ אחרת היה לו בגמ׳ דלמ״ד משום ירקיא לא חייש משום מיתיא כלל משום דאפשר בעממי אבל צ״ע דהא ביוה״כ א״א בעממי.

SHAS MOZNAIM